

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМДА BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

*Toshkent viloyati Qibray tumani 20-DMTT direktori
Tursunova Nargiza*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini takomillashtirish, hamda boshqarish usullari, boshqaruv funksiyalari haqida ma'lumotlar berilgan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о повышении эффективности управления в дошкольных образовательных организациях, а также о методах управления и функциях управления.

Abstract: This article provides information on improving management efficiency in preschool educational organizations, as well as management methods and management functions.

Kalit so'zlar: boshqaruv, pedagog, ta'lim-tarbiya, samaradorlik, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, nazorat, faoliya, takomillashtirish.

Ключевые слова: менеджмент, педагог, образование, эффективность, дошкольные образовательные организации, контроль, деятельность, совершенствование.

Key words: management, pedagogue, education, efficiency, preschool educational organizations, control, activity, improvement.

Boshqaruv tushunchasi tor ma'noda biror bir tashkilot maqsadini aniqlash va unga erishish uchun zarur bo'lgan rejalashtirish, tashkil etish va nazorat jarayonlarini foyda keltirishi, samara berishi qanchalik faoliyat yo'nalishini to'g'ri tanlay bilish, qarorlar qabul qila olishga hamda uning boshqarilishini nazorat qilishga va bu jarayon borishiga bog'liq bo'ladi. Boshqaruv keng ma'noli tushuncha sifatida jahondagi boshqaruv va uni tashkil etishning nazariyotchilaridan biri Piter F.Druker aytganidek, «Boshqaruv alohida faoliyat turi bo'lib, tashkil etilmagan betartib ommani, bir maqsadga yo'naltirilgan samarali va unumli guruhga, jamiyatga aylantiradigan, ijtimoiy o'zgarishlarni rag'batlantiruvchi element hisoblanadi». Boshqaruv nafaqat korxonada, qolaversa, butun bir jamiyat, davlatni o'z tanlagan yo'li maqsad va intilishlariga yetaklovchi, iqtisodiyotni kuchli barqaror ishlovchi mexanizmga aylantirishda muhim ta'sir etuvchi kuch hisoblanadi.

Boshqarish yo'llari:

- kelajakni ko'ruvchi;
- faoliyatni tashkillashtiruvchi;
- tashkilotni idora qiluvchi;

- faoliyat turlarini muvofiqlashtiruvchi;
- qaror va buyruqlarning bajarilishini nazorat qiluvchi kuchli quroldir.

(Fransuz olimi A.Fayol).

Mamlakatimizda ta'lim tizimida davlat siyosati darajasiga juda katta e'tibor qaratilmoqda. Mustaqillik sharofati tufayli barcha sohalarda bo'lgani kabi maktabgacha ta'lim sohasida ham katta o'zgarishlar sodir bo'ldi. Har qanday mamlakatning kuchi uning intellektual salohiyati bilan belgilanadi. Salohiyatga turli yo'llar bilan erishish mumkin. Barkamol shaxs tarbiyasini tashkil etish barcha davrlarda ham ijtimoiy jamiyatning muhim talabi va asosiy maqsadi bo'lib kelgan. Tabiiyki, hozirgi ta'lim islohotlari sharoitida ham barkamol shaxs tarbiyasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jamiyat rivojining hozirgi bosqichida yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy, manaviyma'rifiy o'zgarishlar ta'lim sohasini tubdan isloh qilish, uni o'tmishdan qolgan mafkuraviy qarashlar va sarqitlardan to'la xalos etish, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida, yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali, zamonaviy kadrlar tayyorlash hamda ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirishni taqozo etmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarining boshqaruv harakatlari tarbiyachilarning bolaga uning rivojlanishi va shakllanishida pedagogik yordam ko'rsatish, takomillashtirish istagi bilan uyg'unlashganda bolaning shaxsini - maktabgacha tarbiyachini shakllantirish vazifasi eng muvaffaqiyatli amalga oshiriladi. ish usullari, ta'lim tashkilotining o'z boshqaruv konsepsiyasini amalga oshirish. Bunday kontseptsiyani amalga oshirish ko'p jihatdan boshqaruv tamoyillari yig'indisiga bog'liq. «Boshqaruv tamoyillari deganda boshqaruv subyekti o'z faoliyatida rahbarlik qiladigan, uni muayyan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda amalga oshiruvchi asosiy qoidalar tushuniladi». Maxsus adabiyotlarni tahlil qilish va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish tajribasi quyidagi boshqaruv tamoyillarini ajratib ko'rsatishga imkon berdi: maqsadni belgilash, murakkablik, demokratlashtirish, o'qitish va tarbiya modellarini psixologiyalashtirish. Ushbu tamoyillarning barchasi rivojlanayotgan va rivojlanayotgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida harakat qilish uchun qo'llanma bo'lib, uning faoliyatini yangilashning asosini tashkil etadi. Zamonaviy sharoitlarni hisobga olgan holda mahalliy va xorijiy fandagi boshqaruv funktsiyalarini taqqoslash quyidagi tarkibni aniqlashga imkon beradi: axborot-tahliliy, nazorat-diagnostika, rejalashtirish va prognostik, tartibga solish va tuzatish, motivatsion va maqsadli.

Boshqaruv funktsiyalarining xususiyati ularning o'zaro bog'liqligi:

- axborot-tahlil funktsiyasi o'z hajmi va o'ziga xosligi bo'yicha to'liq bo'lishi kerak bo'lgan axborotni tanlash asosida demokratlashtirish sharoitida boshqaruv faoliyati samaradorligini oshirishni nazarda tutadi;
- ta'lim tashkilotining har bir bo'g'ini faoliyati haqidagi ma'lumotlarni pedagogik tahlil qilish natijasida rahbarning boshqaruv harakatlari shakllanadi;

➤ motivatsion-maqsdali funktsiya istalgan natijaga erishish istagini nazarda tutadi (bu funktsiya jamoaning barcha a'zolari o'zlariga topshirilgan mas'uliyat va rejalarga muvofiq ishni bajarishlarini ta'minlashga yordam beradi, o'z va jamoaviy maqsadlarga erishish ehtiyojlarini o'zaro bog'laydi);

➤ rejalashtirish va prognozlash funktsiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini uzoq muddatli prognozlash va joriy rejalashtirishning kombinatsiyasini ta'minlaydi;

➤ tashkiliy va ijro etuvchi funktsiya boshqaruvning har bir tsikliga taalluqlidir va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatni tashkil etishning shaxsga yo'naltirilgan modelini amalga oshirishni o'z ichiga oladi;

➤ vazifalarni amaliy taqsimlash, ishni oqilona tashkil etish;

➤ Nazorat-diagnostika funktsiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ma'muriy va jamoatchilik nazoratini pedagogik jamoa ishtirokchilarining o'zini o'zi tahlil qilish bilan uyg'unligini o'z ichiga oladi (tarbiyachilar o'rtasida bolalar faoliyatining turli turlarini tashkil etishda o'zaro tashriflar, ochiq eshiklar kuni, ota-onalarni so'roq qilish, va boshqalar.);

➤ tartibga solish va tuzatuvchi funktsiya operatsion liniyalardan foydalangan holda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishga tuzatishlar kiritishni o'z ichiga oladi.

Pedagogik tizimning tizim yaratuvchi omili boshqaruv, o'quv jarayonini boshqarish san'ati esa pedagogik boshqaruv, ya'ni. ta'lim jarayonini boshqarishning, uning samaradorligi va sifatini oshirishga ko'maklashuvchi tamoyillari, usullari, tashkiliy shakllari, texnologik usullari majmui. Pedagogika menejmenti pedagogika fani va ta'lim tashkilotlari amaliyotida o'z pozitsiyalarini endigina himoya qila boshlaydi. Pedagogik menejment o'z maqsadi sifatida ta'lim tashkilotlari va o'quv jarayonini boshqarishni qo'yadi, uning mohiyati shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va faoliyatni doimiy nazorat qilish va sozlash bilan yakuniy maqsadga yo'naltirishdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ikkita boshqaruv darajasini shartli ravishda ajratish mumkin:

- tarbiyachi va xodimlar jamoasi; tarbiyachi - bolalar.

Pedagogik boshqaruvning tamoyillari.

➤ ilmiy xususiyat, izchillik, insonparvarlik, moslashuvchanlik, optimallik, ijtimoiy shartlash.

Darvoqe, pedagogik menejmentda menejer (pedagog)ning asosiy vazifalari quyidagidan iborat,

➤ o'z boshqaruv faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilish; ta'lim jarayonining holati va rivojlanishi, o'quvchilarning bilim darajasi, ular haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish.

➤ Maqsad tanlash, tarbiyachi va bolalarni maqsadga erishishga undash.

- maqsadlarga erishish dasturlarini ishlab chiqish, kompleks maqsadli rejalashtirish.
- Maqsadga erishish uchun tashkiliy-ijroiya ishlari.
- Nazorat va diagnostika. - tuzatish - operatsion usul va vositalardan foydalangan holda tuzatishlar kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Vinogradova N.A., Miklyaeva N.V., Tolstikova Yu.V. va hokazo. Maktabgacha ta'lim ta'lim. Terminlar lug'ati / - M .: Ayris-press, 2005 .-- 400 b. - (Maktabgacha ta'lim va rivojlanish).
2. Novikova G.P. Zamonaviy maktabgacha ta'limni boshqarish shartlar: Maktabgacha ta'lim muassasasi rahbari uchun qo'llanma. - M .: Ventana-Graf, 2007 . - 80 b. - (Kutubxona bolalar bog'chasi).
3. Pozdnyak L. V., Lyaschenko N. N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: Darslik. stud uchun qo'llanma. ped. universitetlar. - 2-nashr, Stereotip. M .: "Akademiya" nashriyot markazi, 2001 .-- 432 b.
4. Troyan A.N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: darslik. - M .: Sfera TC, 2005 - 160 b. (Qo'llanma)